

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 41, GOD. III, BEOGRAD, UTORAK, 18. MART 2008.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.co.yu, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 1. aprila

MIXER

Piše: Olga Manojlović Pintar

„NIKAD NAM NIJE BILO DOBRO U ISTORIJI“

Slučaj: Konkordat

U julu mesecu 1935. godine, predstavnici vlade Bogoljuba Jefića, potpisali su u Rimu konkordat sa Svetom Stolicom - dokument koji je trebalo da reguliše odnos jugoslovenske države i Vatikana i zakonski definiše položaj katoličke crkve u Jugoslaviji. Međutim, iako je tekst konkordata usaglašen i potpisan, smena vlade je odložila njegovu ratifikaciju u Narodnoj skupštini i Senatu. Konkordatsko pitanje je stavljeno na dnevni red skupštinskog zasedanja i zaokupilo javnost tek dve godine kasnije, u vreme vlade Milana Stojadinovića i veoma brzo prerاسlo u jednu od najtežih političkih kriza u zemlji. U uslovima žestokih društvenih sukobljavanja, konkordat je na najsnažniji način povezao potpuno nespojive političke protivnike i pružio mogućnost određenim crkvenim krugovima da jasno ispolje pretenzije za što jačim političkim uticajem u državi. Štaviše, tokom konkordatske krize artikulirano je odbijanje delova elite ne samo da priznaju pravnu regulativu koja bi rešila pitanje položaja i rada crkve kao institucije, već pre svega da priznaju pravila političkog života u modernoj sekularnoj državi.

Usvajanje dokumenta, koje je po mišljenju Vlade trebalo da bez većih problema prođe kroz skupštinsko zasedanje, u potpunosti je uzburkalo politički život. Konkordatsku krizu moguće je stoga tumačiti i kao paradigmu autoritarne i autistične istorijske kulture, koja je u složenim političkim trenucima presudno usmeravala javni život Srbije.

„UGOVOR SA CRNIM POGLAVAROM CRNE INTERNACIONALE“

Da će se SPC žestoko usprotiviti usvajanju konkordata bilo je jasno već posle proglašenja patrijarha Varnave iz januara 1937. godine. Iako ukazujući na korupciju kao glavni razlog zbog koga je kritikovao vladu u proglasu upućenom javnosti povodom srpske Nove godine, patrijarh je u najvećem delu govora isticao nepoverenje crkve u konkordat, konstatujući da je taj dokument „atak na poslednji bedem srpstva, na Svetu srpsku crkvu“. Poručujući da su „iz sasvim nepoznatih razloga i nikom nedokučivih uzroka oni napravili ugovor sa crnim poglavarom crne internacionale“, patrijarh je zaključivao da se konkordatom „udaraju pre svega okovi na našu jadnu braću Katolike u Jugoslaviji“ i pozivao „da se prenamo, da ustanemo i zbijemo se u redove, kao vojska Božja protiv vojske satanske.“ Varnava je tvrdio da se „svetosavski narod uvek umeo sjediniti u časovima opasnosti“ i pozivao: „Sad je čas opasnosti. Ja vas pozivam, kao Vaš Patrijarh, da zaboravite partijske svađe i obzire i da bratski brat bratu pružite ruku.“ Stojadinovićeve vlada je zabranila publikovanje patrijarhovog govora, na šta je crkva reagovala direktnom konfrontacijom.

Stavovi vlade koji su diskusiju pokušavali da zadrže u domenu političko-diplomatskih pregovora i isticali da „država stoji i mora stajati iznad svih veroispovesti“, kao i da „crkva mora biti daleko od svake politike“, potiskivani su tvrdnjama da se ovim dokumentom otvara prostor prozelitizmu. Svi pokušaji da se političke diskusije vode bez uzburkavanja emocija i jačanja iracionalnih strahova, onemogućavani su ponavljanjem stereotipa i neargumentovanih diskvalifikacija. U obraćanjima javnosti, usledile su i poruke hrvatskom narodu da se liši univerzalizma Katoličke crkve i pride pravoslavlju, koje jedino čuva kulturni identitet slovenskih naroda.

Argumenti upućeni javnosti od strane SPC su kao ključne dokaze za političku diskvalifikaciju konkordata isticali čak i nacionalnu pripadnost političkih lidera koji su se zalagali za njegovo potpisivanje. Na taj način je kao legitiman politički argument uveden stereotip i negativna slika pripadnika druge nacije. U tom smislu, isticanje nacionalne pripadnosti suprugama političara imalo je snagu najjačeg argumenta u objašnjavanju političkog stava i opredeljenja određenih ličnosti.

Čuvar Rezolucije 1244

Sa druge strane, u vreme priprema skupštinske sednice na kojoj je trebalo ratifikovati konkordat, u javnosti je jačana predstava izneverene i zaboravljene žrtve. „Sve što se moglo, i više od toga, žrtvovao si za slobodu i ujedinjenje s braćom. Veće patnje i muke i veća stradanja od tvojih istorija nije zabeležila (...) Ali te vera u pobedu pravde nije ni u najtežim trenucima napuštala (...) Tu natčovečansku ispoljinsku snagu dala ti je tvoja Mati, tvoja najveća dobrotvorka i zaštitnica - Srpska pravoslavna Crkva. Ona te je, kroz vekove najtežeg robovanja tuđinu, čuvala i tešila. I očuvala te, - ona, tvoj najveći, jedini istinski prijatelj.“ Pisci proglašenja, potpisani kao Srpski Pravoslavni Akcioni Odbor, poručivali su svojim sunarodnicima da su „Projektom Konkordata, koji je sada pred Narodnom skupštinom uniženi i uvređeni“ i širen paranoidan strah. „Široke privilegije, mnogo veće nego

MIXER

Olga Manojlović Pintar: „Nikad nam nije bilo dobro u istoriji“

CEMENT

Dejan Ognjanović: Nema zemlje za starce

ŠTRAFTA

Adrijana Zaharijević: Šta to beše 8. mart

VREME SMRTI I RAZONODE

Tomislav Marković: Za slom spremni!

BULEVAR ZVEZDA

ĐURĐEVIĆ, dr Ratibor

BLOK BR. V

Lazar Bodroža & Tomislav Marković: Karta srpskog spasa (8)

što ima tvoja Pravoslavna Crkva, date su crnim hordama rimskim, koje buljucima nadiru u našu pravoslavnu sredinu i svojim poznatim jezuitskim metodama i novcem, skupljenim iz celog sveta, pokušavaju da te korumpiraju i odnarde (...) Ako si do sada čutao, brate Srbije, sada treba da progovoriš. Ako si do sada propuštao, to više ne smeš da činiš. U pitanju su tvoja najsvetija osećanja: *ime i vera*. U pitanju je tvoj najdraži amanet: *Svetosavsko Pravoslavlje*.“

„KRVAVA LITIJA“

Skupštinsko zasedanje na čijem je dnevnom redu bilo usvajanje konkordata održano je u julu 1937. godine. Diskusiji je ton dao narodni poslanik Vojislav Janjić, koji je pozvao na odbijanje konkordata, poistovećujući ga sa „jednim drugim ultimatumom“ iz bliske srpske prošlosti, koji je Pašić „muški odbio“. Za to vreme, uzbuđenje je raslo na ulicama Beograda, jer je crkva zakazala molepstviye za ozdravljenje obolelog patrijarha Varnave i litiju koja je od Saborne crkve, preko Knez Mihailove ulice trebalo da prođe gradom. Strahujući zbog izbijanja mogućih nereda, policijska uprava grada Beograda zabranila je litiju, pozivajući se na kanone same crkve, po kojima je litije bilo moguće održavati samo na dane verskih praznika i svečanosti grada, a nikako u svrhu ozdravljenja, makar i tako visokog crkvenog velikodostojnika kao što je bio patrijarh.

Međutim, i pored zabrane litije, loše organizovani demonstranti pokušali su da privuku veći broj Beograđana. Pokušaj policije da zau-

stave demonstrante predstavljen je kao bahatost slovenačkih policajaca, a kao ključan argument iskorišćena je činjenica da je ministar policije u to vreme bio Slovenac i katolički sveštenik dr Anton Korošec. Pokušaj nekolicine pravoslavnih sveštenika da probiju policijski kordon, koji je završen povređivanjem šabačkog episkopa Simeona, dobio je teatralne razmere. Vozeći povređenog sveštenika u sanatorijum Živković, sveštenici su iz kola vikali: „Narode, razbojnici i ubice ubiše ti vladiku!“ Nemiri do kojih je došlo na ulicama Beograda, predstavljali su samo kulminaciju tenzija koje su snažene mesecima kroz brojne pozive na opstrukciju rada institucija. Jačano je osećanje ugroženosti i nepoverenja stanovništva ne samo u namere katoličke crkve, već pre svega u sposobnost političkih stranaka, pa čak i laicizovane države i njenih institucija. Crkva se nudila kao

jedini zaštitnik naroda u proglasima koji su poručivali: „Sinovi i kćeri slobodarske pravoslavne Šumadije, znate li šta je Konkordat? Čujte šta je Konkordat: to je aždaja koja će da vas proguta. Kroz pedeset godina niti će biti Srba ni pravoslavljaja...“ Politička situacija dodatno je iskomplikovana, kada je posle kraće i iznenadne bolesti usred održavanja skupštinske debate umro patrijarh, a u javnosti se pronele glasine kako ga je zapravo vlast otrovala. Pokušaj utvrđivanja tačnog razloga patrijarhove smrti (obdukcijom leša) koji su inicirale neke javne ličnosti, a priori je odbijen uz argumentaciju: „Hoće da pokažu pred Evropom da oni nisu trovači. Zbog toga hoće da ukradu iz groba telo (...) da ga seku, tranžiraju i vrše svoju analizu“. „Bezumnici, izdajice i bezbožnici prodali su otadžbinu (...) naša država postaje osvajačka pokrajina zloglasnog i nezasiťivog rimskog pape.“

Knezu Pavlu i kraljevskim namesnicima, Radenku Stankoviću i Ivi Peroviću, obratila su se brojna srpska nacionalna i humana društva i kulturne ustanove pismom u kome je konstatovano da sprečavanje litije na način na koji je izvršeno može da ima „kobne posledice po našu Otadžbinu,“ čime je otvoreno pod znak pitanja stavljena sudbina Jugoslavije.

Pokušaj da se konkordatom crkva kao institucija jasno pozicionira u političkom životu Jugoslavije tako je u potpunosti diskvalifikovan. Sa skupštinske govornice je ponavljano da upravnik Beograda nema ovlašćenja da zabrani pravoslavnu litiju, čime je negirana svetovna državna vlast i njene ingerencije. Crkva je istaknuta kao kontrapunkt državi i od njenih vernika zahtevano je potpuno poverenje. Insistirano je da se ne čitaju vladine brošure, kao i da se ne sluša radio, već da se organizuje rad u pravoslavnim odborima. „Čim dobiješ knjižicu *Pravoslavije i konkordat* punu bruke i sramote, ne čitaj je i predaj svešteniku odmah jer je to izdanje onih, koji na taj način misle da speru od sada prolivenu krv sinova tvojih i vladika tvojih.“ Episkop Nikolaj je u pismu upućenom izvesnom Jovi Sarajliji poručivao: „Savetujem ti, da u buduće ne plaćaš i ne slušaš radio, jer će te opet slagati, pa ćeš opet imati glavobolju. Bolje moli se Bogu i izvrši do kraja svoju versku dužnost...“ Indikativno je što su u takvoj situaciji obezbeđenje na sahrani patrijarha Varnave činili sokoli i četnici Koste Pećanca, a ne državna policija, odnosno žandarmi koji su u javnosti prokazani isticanjem da je zabrana pravoslavne litije predstavljala „najveće uniženje za pravoslavni rod“.

„DA LI BI TI KONKORDATLIJA, ILI NE?“

Narodna skupština u kojoj je vladajuća koalicija imala većinu, je 19. jula 1937. i pored nereda na ulicama, pritisaka javnosti i stava Crkve da će biti proskribovan svaki poslanik koji bude glasao za konkordat usvojila ovaj dokument. Nije bilo lako poslanicima koji su tog jutra, neposredno pred glasanje dobili pismo koje im je uputio episkop žički Nikolaj i koje je glasilo:

NEMIRI NA ULICAMA BEOGRADA PREDSTAVLJALI SU SAMO KULMINACIJU TENZIJA KOJE SU SNAŽENE MESECIMA KROZ BROJENE POZIVE NA OPSTRUKCIJU RADA INSTITUCIJA. JAČANO JE OSEĆANJE UGROŽENOSTI I NEPOVERENJA STANOVNIŠTVA NE SAMO U NAMERE KATOLIČKE CRKVE, VEĆ PRE SVEGA U SPOSOBNOST POLITIČKIH STRANAKA, PA ČAK I LAICIZOVANE DRŽAVE I NJENIH INSTITUCIJA

„Dragi gospodine [ime],

U ovom trenutku kada se Vaša savest može da koleba u pitanju projekta ugovora sa rimskim papom, smatram za svoju dužnost da Vam se obratim sa ovo nekoliko reči:

Sveti Arhijerejski Sabor, posle mnogih protesta, saveta i objašnjenja, doneo je odluku, da se primene crkveno – kanonske mere prema svim onim članovima Srpske pravoslavne crkve, koji pored svega budu pomagali i doprineli sprovođenju toga ugovora, kojim se daju ogromna prava i povlastice jednoj internacionalnoj verskoj organizaciji na štetu naše svetosavske nacionalne crkve. Ja ću biti nesrećan, ako budem prinuđen da ove mere primenim na Vas i na dom Vaš. A ja ih moram primeniti u potpunosti. Sada sve od Vas zavisi: Sve je u Vašoj vlasti. Neka Vas ne plaše ‘partijskom disciplinom’, jer postoje dve važnije starije i jače discipline, a to su: disciplina srpsko-narodna i disciplina crkveno-pravoslavna. Obe ove nadživeće onu.

Da Vam ovo napišem pobuđen sam i od strane našeg pravoslavnog naroda, koji je i u Vašem srezu kao i u celoj zemlji jednodušno protiv ovog katastrofalnog ugovora sa knezom jedne internacionalne. Glas naroda, glas Božji. Taj narod Vam je dao mandat, i od toga naroda Vi ćete opet tražiti mandat. Budite uvereni da će Vas narod pitati samo jedno: da li bi ti konkordatlija ili ne! U poslednjem času, u ovom tragičnom času, ja Vas prijateljski pozivam, da se setite mučeničke istorije svoga naroda, i svete vere oca svojih, pa izjasnite se u harmoniji sa sedam miliona Srba, i mnogo mnogo naše braće katolika protiv ovog zločelnog ugovora. Neka Vam je sam Bog u pomoć.“

Konkordat je istina usvojen u skupštini, ali nikada nije iznet pred Senat i sve aktivnosti po tom pitanju ubrzo su zaboravljene. Sam Milan Stojadinović je odustao od daljih pritisaka. Ni pompezno otvorena i popularisana propagandna izložba u paviljonu „Cvijeta Zuzorić“, koja je trebalo da istakne uspehe vlade i snažno afirmiše njen rad, nije mogla da utiče na javno mnjenje. Plakati na kojima su predstavljeni zagrljeni srpski, hrvatski i slovenački seljak kako pozdravljaju sunce koje se rađa, ostali su bez snažnijeg uticaja.

Pred epskim vokabularom, povukla se profašistička propagandna mašinerija. Štaviše, deseterački stihovi, potkrepljeni fotografijama, na kojima je prikazan sukob pravoslavnih sveštenika sa policijom, dobili su kanonsku snagu: *Krvave su litije nošene, / udarala na uzbunu zvana / Odjekivao jecaj miliona / Ove slike kažu jasno / Šta je sramno a šta časno / Tu se vide bajoneti / I barjaci naši sveti. / Kad beg Spaho i Korošec / Hteše knutom i kamdžijom / Da zamene naš krst časni / Konkordatom i džamijom.*

Kao glavni krivac je apostrofirana Jugoslovenska radikalna zajednica, a nacionalna pripadnost njenih lidera postala je ključni argument za sumnju u ispravnost političkog delovanja. Njegovšev *Gorski vijenac* iskorišćen je kao ključni arbitar u potvrđivanju ispravnosti osude konkordata. Parafraza njegovih stihova trebalo je dokaže subverzivnu prirodu konkordata: *Konkordasi proklete vam duše / Što u narod crn otrov doneste - / Srbi se umiriti ne mogu / Dok Konkordat ne bace pod nogu / I sa njime sve vas konkordaše. / Što narodu prava oduzeste.*

Jedan od poslednjih proglašenih javnosti naslovljen: „Pravoslavni hrišćanima u Jugoslaviji“, potpisao je Pravoslavni Narodni Odbor - osnovan odlukom Svetog arhijerejskog sinoda. Zadatak Odbora bio je da „pripomogne Srpsku pravoslavnu crkvu i njeno vođstvo u poslovima i dužnostima koje je teška današnjica nametnula našoj Crkvi i našem narodu, a radi odbrane svih onih svetinja i tekovina za koje su čitava pokolenja našeg naroda živela i umirala“. Proglasom je upozoreno da su se „čudnovati događaji u poslednje vreme zbivali u našoj zemlji“. Oni su protumačeni kao „znamenja nad Srbijom“, koja su svedočila da je „carstvo duhovno, carstvo Savino i Lazarevo, veće i jače, i svetije i vrednije i trajnije i čvršće – od carstva zemaljskog“. Zaključeno je da Srbi, koji su se „do juče delili na partije, plemena i staleže, osetiše se u jednom istom stanju i raspoloženju. Okupiše se oko crkve pravoslavne i narodne“.

Proglas je predstavljao direktan napad na vladu i uputstvo pravoslavnim vernicima: „Šta od vas očekujemo: Prvo, da svi (...) ostanete ujedinjeni, okupljeni oko svoje narodne crkve (...) danas nije vreme za partijska pregonjenja“. Stoga je u svakoj opštini, eparhiji, namesništvu trebalo osnovati Pravoslavni narodni odbor kroz koji bi bila rešavana sporna politička pitanja, kako bi se izbegla aktivnost političkih stranaka. „Ničega se ne bojite kada je crkva vaša sa vama, da se ne pokolebate (jer) Blagoslov božiji obilno će obasuti svakog koji u ovoj svetovnoj stvari ma kakvu žrtvu prinese. A svetli život narodni, koji ove žrtve imaju da izbore, doneće vam slavu i čast pred budućim pokolenjima“. Najzad, jasno je rečeno i kako će proći oni koji odbiju ovu borbu: „Prokletstvo će biti na onom pravoslavnom Srbinu, koji ovu borbu ne primi kao svoju najsvetiju stvar, koji se svom silom ne založi za njenu pobjedu, koji u ovoj borbi ne istraje do kraja“. Ideja sabornosti i jedinstva pod okriljem crkve tako se našla u direktnom opozitu prema osnovnim postulatima funkcionisanja političkih institucija moderne demokratske države i najjača brana uključivanja srpskog društva u internacionalne okvire ■

CEMENT

Piše: Dejan Ognjanović

NEMA ZEMLJE ZA STARCE

Naši na FEST-u

Zahvaljujući „aktuelnoj političkoj situaciji“ FEST 2008. prošao je sa manje inostranih zvezda no ikada. Dok se spremamo za još jednu turu (samo)izolacije, okrepili su nas gosti iz Rusije i Kirgistan – kao i nekoliko premijera domaće produkcije. Konkretno, Beograd je najzad video *Zavet* Emira Kusturice (prikazan bez uspeha u Kanu i na Nacionalnom Festivalu u Novom Sadu, i sa nezapamćenim uspehom na Mokroj Gori); tu je, zatim, novi film Darka Bajića, *Na lepom plavom Dunavu*; i kao krem – mlada nada, debitant Nebojša Radosavljević sa filmom o *Milošu Brankoviću*.

„Okrepljenje“ je, naravno, ironično – jer sva tri visokoprofilna srpska filma viđena na FEST-u mogu se podvesti pod devizu „Tuđe nećemo – svoje nemamo!“ Prožimaju ih zadržati autizam, iskreno samosažaljenje i militantna ksenofobija. Sva tri naslova se, takođe, mogu smatrati direktno odgovornim za zahlađenje odnosa sa svim zemljama u kojima eventualno budu prikazani, kao i za proteste ispred naših još neevakuisanih ambasada, a ni neko novo bombardovanje nije sasvim isključeno. Evo zašto.

MOJA TURBO PRAVOSLAVNA SVADBA

Kusturičin film je daleko najbolji i najzabavniji u ovom triju! Autor u *Zavetu* napušta svaku pretenzionost i snima film za svoju dušu ne obazirući se ni na koga. Gotovo autistička samo(za)dovoljnost deo je njegovih ambivalentnih kvaliteta, jer, ako ništa drugo, *Zavet* barem vrca od sumanute energije i nespontanog ludila koji proizvode grešno zadovoljstvo srpskog pravoslavnog slepstika. Na bizarnoj trojedi magijskog realizma, novokomponovane komedije i kliničkog kartona RTS-ove „Srbije danas“, to je film koji se gleda izbečenih očiju i razglavljenih vilica jer vas od samog starta (uz hit: „Moje je srce violina – što ga diraš kad ne znaš da sviraš!“) bombarduje prizorima i situacijama kakve možete sanjati samo ako zadremate truckajući se u međugradskom autobusu dok se mešaju zvuci turbo folka koji sluša vozač i *Sekuline ženidbe* koja igra na malim ekranima „Srbo-Trans“ prevoznika.

To je film u kome golobradi dečak silazi s planine u grad da proda kravu i kupi sebi ženu i ikonu (!), u kome razulareni Miki Manojlović hoće da u nekoj palanci podigne nove Kule Bliznakinje ali zavr-

„Kod domaćina“: Živiš kao Stanlio, boluješ kao Olio

ši osunećen makazama za štrojenje goveda, u kome ljudi neprestano lete gore-dole i levo-desno, što ispaljeni iz topa, što uz pomoć konopaca, što naduvani poput balona u nekom crtanom filmu Čaka Džonsa... A sve to uz stalnu zvučnu podlogu furiozne turbo-harmonike koja je odavno postala saundtrek naših života. Nemanja Kusturica zaranja u srpsko kolektivno nesvesno i snima kvintesenciju apsurdna i haosa: to je orgija iracionalnog, vulgarnog, infantilnog, patrijarhalno-pravoslavnog Weltanschauunga koja je tako tipično, prepoznatljivo srpska. Kusta nationale nam je pomno opipao puls i najzad isporučio film kakav zaslužujemo da gledamo u autobusima „Kosmos - Kosmet tursa“ i o novim godinama i većim verskim praznicima vo vjeki vjekov, amin.

Dinar za ozdravljenje domaćeg filma, av!

BRODOLOM NA DUNAVU

Kusturičin film se kreće utabanom stazom selo-grad-selo, arhepskom putanjom inicijacije u Srba (nevino seljače ide u Veliki Grad da sa sebe skine mrak provincije, baš kao u *Čarlstonu za Ognjenku*).

Bajić, međutim, podiže glavu sa te staze i osvrće se na svet kako bi Srbiju sagledao u kontekstu novog globalističkog svetskog poretka. Njegova putanja vodi Dunavom, od srca Germanije do Beograda, sa usputnim zadržavanjima na svim (ne)zamislivim klišeima i nacionalnim stereotipima koji ga čine svojevrsnom *Šovinističkom farsom* na vodi. Razlika je u tome što se ovde umesto prepucavanja Srba i Hrvata dešava nepravedna borba između čistih, ali gologuzih slovenskih duša (ruske kurve, srpske i češke balerine, poljski žigolo-baletani...) i pokvarenih, dekadentnih, u bogatstvu ogrezlih zapadnjaka (tragikomični nemački biznismeni, beskrupulozni francuski izdavači, neutažive švapske domaćice, pederljivi sinovi grčkih magnata).

Bajić tvrdi da je napravio film o nerazumevanju između Istoka i Zapada, ali *Na lepom plavom Dunavu* pre svega ilustruje njegovo nerazumevanje i Istoka i Zapada, i filma kao medija. Beznadežno izgubljen u tako *passee* korišćenju kabarea za „društvenu kritiku“ (videti: *Cabaret Balkan*, *Belle Epoque* itd.), Bajić je toliko operisan od suptilnosti u plasiranju svojih globalnih metafora da mu se film pretvara u nepregledni haos opštih mesta, a krajni rezultat je jednako patetičan kao i oni nad čijom sudbom reditelj plače. Kartonski „likovi“ su karikature isečene iz Šešeljeve *Velike Srbije*, a Bajić se njima igra u svom teatru senki uz užasno lošu muziku, neoprostivo banalnu fotografiju, jeftinu scenografiju i eksploataciju ženske golotinje.

Gluma je priča za sebe: ovoliko glumatanja i kreveljenja odavno nije viđeno u nekom srpskom filmu koji pretenduje da bude ozbiljno shvaćen. Najveći bardovi našeg glumišta (Miki Manojlović, Dragan Nikolić, Branislav Lečić...) kao da su svoje smešne akcente i grimase učili od Borata i posetilaca kafea u *Alo, alo*. Umesto željene tragedije, Bajić isporučuje nenamerno smešan film sa poentom u kojoj se brutalno silovana srpska „balerina“-konkubina vraća silovatelju (bogatom „Karlu iz Švedske“) sa osmehom: „J***u ti mamicu!“ Možda će se poniženi i uvređeni u publici osetiti bolje posle ovog obećanja; na žalost, Bajić propušta da nam dramaturški pokaže kako će, tačno, i čime, naša igračka obaviti željenu radnju.

KO JE TAJ J***I MILOŠ BRANKOVIĆ?

Najavljan kao pripadnik tzv. Novog srpskog filma, ovaj naslov se inostranstvu nudi kao *Who the Fuck is Miloš Branković?* To je pitanje koje s pravom sebi možete postaviti. Iako je odgovor tek marginalno zanimljiv estetski, ipak jeste sociološki.

Miloš Branković pati od standardne boljke novijeg srpskog filma: on ne želi, ili ne ume, da ispriča jednu priču. Ne, on hoće da nam ispriča šest priča, ali tu zapravo nema supstance za toliko, nego je to šest skica nalepljenih jedna na drugu da bi sve delovalo „kompleksnije“ nego što jeste. Ovde imamo i žanr (neo-noir), i art (film je crno-beo, ako izuzmemo mokraču i krv!), i dru-

štvenu kritiku (slom tradicionalnih vrednosti!), i angažman (prokleti NGO!), i ideje (zalepimo slomljenu ikonu!), i eksploataciju (obilje golotinje), i kritiku eksploatacije (skidaju se pretežno negativci u scenama koje treba da nam ih zgroze) i još koješta. Beograd je ovde *Grad greha* Roberta Rodrigeza ukršten sa njujorškim Novim Vavilonom Ejbela Ferare (još jednog religioznog eksploatatora golotinje), i taj spoj stripovske simplifikacije i artistske stilizacije mestimično čak i funkcioniše, dok ne počne suviše ozbiljno da shvata svoje milijusovsko desničarstvo. M.B. je arhitekta, mladi čovek koji bi samo da pošteno zaradi za život i služi bogu i narodu. On je religiozan momak, što vidimo u sceni u kojoj tokom slave, dok pop blagosilja slavski kolač, on ne može da ga pipne svojim već okrvavljenim prstima. Pošto mu je pun kufer amoralnih nakaza tranzicionog Beograda, on ne okreće drugi obraz kada ga bog stavi na kušnju, već se laća pištolja (zgodno mu ga pozajmi deus ex machina, krimi-prijatelj iz škole!) i umesto Hrista, on sledi - Radovana III i njegovu maksimu: „Da pobijem govna i gotova stvar!“

A „govna“ su, u eksplicitnoj nacional-tradicionalističkoj vizuri reditelja Nebojše Radosavljevića – lezbejke, pederi i ateisti, koje u naše lepo pravoslavje donosi ološ sa Zapada. „Gledajte šta nam rade ovi stranci!“ vrišti svaki histerični kadar filma. „Razoriše nam patrijarhat i familiju i krsnu slavu! Donesoše nam ateizam i kriminal i droge i ruske kurve i pedere i lezbače sa žbunjem dlaka pod miškama!“ U poređenju sa ovim ksenofobno-homofobičnim pamfletom čak i Bajićeve metafore poprimaju dašak suptilnosti, jer ovo je film u kome NGO „Društvo Ateista“ oblepljuje grad bilbordima s natpisom „Ko veruje - u zabludi je!“, a memorijalnu ploču s imenom M.B.-ovog pretka koji je projektovao zgradu zamenjuju kutijom za kablovsku TV. Članovi tog Društva su lezbejke i SM frikovi (ko ne veruje u boga, taj je degen, sugerise nam Radosavljević po uzoru na aktuelnu veronauku), a najveću nakazu od svih igra Boris Komnenić kao mentor koji krade rad svog studenta. Da bi se naglasilo koliko je to ogavan čin, zli profesor je prikazan kako se incestuozno guziči sa sopstvenim sestrićem. Zato će, zajedno s momkom, umreti nimalo pravoslavnom smrću...

Kada se ispod ova tri filma podvuče crta, iza naizgled heterogenih estetika i storija dobijamo sliku zastrašujuće uniformnu u svojim idejnim implikacijama: MI smo čisti i duševni i veri naklonjeni, ali dođoše ONI i donesoše Sodomu i Gomoru među nas. Jedini spas: povratak selu, crkvi, grobovima dedova. A svima NJIMA - „j*****o mamicu!“ Ako nikako drugačije, a ono – ova-kvim filmovima! ■

BETONJERKA POLUMESECA

Premijer pati od kompleksa niže vrednosti. Misli da nije genije.

Tomislav Marković

ŠTRAFTA

Piše: Adriana Zaharijević

ŠTA TO BEŠE OSMI MART?

Čitanje datuma kroz čitanje zabrane

Svi se sećate Gige kako vodi pun autobus žena negde na odmor, recimo u Solun, u bratsku Grčku? Nekako na istom fonu ovde se – i u većini drugih zemalja koje su svojedobno bile iza zavese – i danas za žene organizuju nekakve manifestacije da im se pokaže da se na njih misli, „stalno“, ali na ovaj dan posebno simbolično. Sve je tu: cveće (cvečari svetkuju), sitnice i slatkiši (prodavnice *Sve za 79 dinara* ubrzano obnavljaju resurse), čestitke u ručnoj izvedbi koje mala deca prave za mame, bake i učiteljice. Malo smo se evropeizovali/osiromašili da bismo, poput Gige onomad, žene vozali u inostrani šoping, ali se i po preduzećima na žene tog važnog dana ipak misli, pod geslom da i one „bar nekad nešto dobiju“.

Na Trgu Republike u Beogradu se takođe simbolično obeležavao ovaj dan: pored dodatne uplatnice za Infostan za tekući mesec, Dobrotvorni fond Katarina Rebrača organizovao je i osmomartovsku akciju posvećenu ženskom zdravlju, tzv. Ženski bazar zdravlja. Kako je nasilje u porodici najzad izvirilo ispod tepiha gde je gurano od pamtiveka (masovno posrtanje žena sa stepenica na tupe predmete u predelu oka), ovih se dana često o njemu govori, pa je i Sigurna kuća izvela žene da simboličnim poklonima pokažu kako i za druge ima nade. Najzad, još jednu državno sankcionisanu akciju izvela je Demokratska omladina raspitujući se koji su to problemi domaćih žena „osim zapošljavanja, materijalnih problema, nejednakih plata i radnog vremena vrtića“. Zamislite, osim toga...

Kako bilo da bilo, i da ne bude zabune, svaka od ovih akcija ima smisla. Treba unaprediti žensko zdravlje, treba pomoći zlostavljanim ženama, treba opipati puls ženske strane srpskog građanstva, posebno ukoliko to „opipavanje“ donosi i neke konkretne rezultate u budućnosti. I to treba činiti daleko češće nego jednom, simbolično i osmomartovski, jer žene umiru od raka dojke, od posledica mentalnog i fizičkog nasilja i teškog, čak nepodnošljivog životnog standarda svakog dana u godini... Međutim, šta ono beše 8. mart?

Jedno je izvesno: 8. mart je *politički* važan datum za žene širom sveta. Na njega prvi put nailazimo još u XIX veku, tačnije 1857. godine, kada tekstilne radnice u Njujorku protestuju zbog neljudskih uslova rada i preniskih primanja; 1908. godine radnice – njih 15.000 – ponovo protestuju, zahtevajući isto što i njihove pretkinje, čemu se ovog puta pridodaje i pravo glasa. Klara Cetkin 1910. godine predlaže da se u sećanje na ove proteste 8. mart proglaš Danom žena, s čime se jednoglasno složilo 100 delegatkinja iz 17 zemalja koje su prisustvovala II Socijalističkoj internacionali. Godinu dana kasnije više od milion žena i muškaraca demonstrira zahtevajući da se ženama omogući pravo na rad, pravo glasa, pravo na stručnu obuku i obavljanje javnih poslova. Po gregorijanskom kalendaru istog datuma 1917. godine, ruski car abdicira pod pritiskom štrajkačica koje se bore za „hleb i mir“ (pravi uvod u Oktobarsku revoluciju), kada i Ruskinje dobijaju pravo glasa.

Pre samo stotina godina, žene nisu imale sva ili većinu prava koja se danas podrazumevaju, te je postojala potreba da se jedan dan izuzme iz vremenskog poretka godine, i posveti čitavoj polovini čovečanstva koja je – uprkos kvantitetu – u svakom kvalitativnom smislu predstavljala drugorazrednu, manjinsku grupu. Dodelom jednog datuma, verovalo se, toj bi „grupi“ bio pridat politički značaj. Tako bi činjenica da cela polovina čovečanstva ne raspolaže temeljnim ljudskim pravima postala vidljivija: žene ne rade ili rade u daleko lošijim uslovima i za daleko manje plate; žene ne odlučuju o tome ko reprezentuje njihove interese u vlasti; žene se ne obrazuju uopšte ili se ne obrazuju dovoljno da bi im postali dostupni položaji na kojima imaju ikakvu moć odlučivanja; žene nemaju pravo na razvod ili razvod mogu dobiti ali pod daleko restriktivnijim uslovima od muškaraca. Najzad, budući da se pravo na abortus ne prepoznaje kao pravo, iako je odvajkada praksa, ženama se uskraćuje mogućnost da slobodno upravljaju svojom reproduktivnošću.

Međunarodni Dan žena bi, prema tome, pre trebalo da posluži ženama da se prisete svojih pretkinja (na koncu, svojih i baka i prabaka), čiji su izbori bili ograničeni, a izgledi za njihovo proširenje neizvesni i neretko simbolični, baš kao što je i proglašenje jednog dana u godini primarno simboličan čin. Uprkos tome, on je vrhunski politički čin, i njegovu poruku valja imati na umu danas kada sve deluje kao da njegovog istorijata nikada i nije bilo. Stečene

slobode nisu osvojene jednom za svagda – one se moraju čuvati i na njih se stalno mora podsećati. Tu verovatno valja tražiti razlog zbog kog se 8. marta na Trgu Republike nisu našle Žene u crnom. Naime, rešenjem br. 212-113/58 Policijske stanice Stari grad dana 7. marta 2008, zabranjena su sva javna okupljanja u organizaciji Žena u crnom povodom obeležavanja stogodišnjice 8. marta u Beogradu, uz obrazloženje da bi „time došlo do ometanja saobraćaja, ugrožavanja zdravlja, bezbednosti ljudi i imovine“.

Bilo je, u dugoj istoriji Žena u crnom, i provokativnijih datuma i povoda za okupiranje javnog prostora, koji za razliku od ovog bezazlenog 8. marta nisu bili zabranjeni, iako se bezbednost ljudi nije mogla jemčiti, o imovini da i ne govorimo. Kako onda razumeti odluku MUP-a da izvesne aktivnosti žena odobri a na druge stavi zabranu, kada i jedne i druge samo obeležavaju, mirno i dostojanstveno, vlastiti dan koji na slične načine obeležavaju žene širom sveta?

Ovo pitanje postaje tim akutnije ukoliko se prisetimo nedavnih protesta koje su izvesni predstavnici MUP-a blagonaklono pozdravljali s tri uzdignuta prsta: dim se još nije sasvim razišao iznad Kneza Miloša ulice, i premda su brojni izlozi u centru grada rano izjutra brže-bolje zamenjeni (a patike vraćene u rafove iz

dubina magacina do kojih uzavrela krv srpske mladosti nije uspela da stigne), neki, poput MekDonaldsa na Terazijama, još uvek stoje kao podsetnik na nemire koje vlast nije sprečila uprkos sasvim predvidljivom ometanju saobraćaja, ugrožavanju zdravlja (o čemu tragično svedoči jedan izgubljeni život), bezbednosti ljudi i imovine... Neko bi možda rekao da su se dozvali pameti, pa poučeni iskustvom, stali na put tome da se ponovi ista situacija. Međutim, duga istorija mirovnjačkih, nenasilnih akcija Žena u crnom na-prosto osporava ovakvu postavku stvari, te ova zabrana ne krši samo osnovna ljudska/ženska građanska prava, nego vređa i zdrav razum.

Dakle, ukoliko akcija nema politički naboj, ukoliko se obraća jedino tamo nekim ženama, pa malo i podseti na dobra stara vremena uz sitne poklončiće (bar jednom u godini), ta akcija ide... Ako je pak akcija pod parolom *Branimo svoja prava*, ona nedvosmisleno ukazuje na to da je u igri politička svest, koja bi da se obrati i Državi i Naciji i Crkvi i Očevima koji su vazda spremni da zakorače u neotudivi domen, da ga malo suze i prekroje po sopstvenim potrebama. Pa ako hoćete da se borite za stečena prava, da bez uvijanja kažete da nećete nazad – onda za vas, žene, 8. mart ne važi. Otkazan je! ■

ZA SLOM SPREMNI!

Južni tok svesti

Tako mi zarđale kašike, izgleda da ćemo trijumfovati na izborima. Naložili smo masu Kosovom, vrućica je udarila na biračke ganglije. Većina je rekla zbogom pameti – ima li lepšeg načina da se nama poželi dobrodošlica? Vidim da ću morati da zasednem u premijersku fotelju, nema mi druge. Voji ću da utrapim ministarstva za Kosovo i Metohiju, ekologiju, rad i slične nepostojeće resore, a ostatak ću da podelim sve samim ekspertima, bez obzira na partijsku pripadnost. Informisanje, normalno, ide Vučiću, vidim da se uželeo cenzurisanja, zabranjivanja, zatiranja i drugih demokratskih oblika komunikacije sa medijima. Ako postane gradonačelnik Beograda – tim bolje, on ionako vredi za dvojicu. Odbrana – Ratku Mladiću, tu nema dileme, iskustvo je iskustvo, samo ako uspemo da pronađemo generala. Idealan kandidat za ministarstvo policije je onaj mali Firer. Ko bolje poznaje muriju od onog ko je ležao u kazamatu? Za kulturu imamo Boška iz Dveri – fin, kulturan dečko, čujem i da je dobio neku nagradu za svoja pisanija. Mada nije loš ni onaj Stojković, taj se već okušao u spaljivanju knjiga. Hm, razmisliću. Trgovina ide Brani, on je majstor za trange-frange, šverc-komerc i srodne piljarske discipline. A trebaće mu i stabilan izvor prihoda ako slučajno padne u kockarske dugove. Ministarstvo pravde ću dati nekome od ovih junosa iz Nomokanona, mada je dobrodošao svako ko negira genocid u Srebrenici. Ministarstvo vera ide Amfilohiju, realno. Za zdravstvo nemamo nikoga, valjda ćemo naći nekog sledbenika doktora Mengelea u svetu, red je da imamo i jednog međunarodnog stručnjaka u našim zbijenim redovima. A da malo pustim mašti na volju i smislim neke nove portfelje? Recimo, ministarstvo za integracije krvi i tla (Čavoški? Toholj? Nogo?), ministarstvo za smanjivanje manjina (kandidata ima tušta i tma, odlučićemo žrebom), ministarstvo za tamanjenje gamadi (definitivno Legija). Pa ovo je genijalno! Bože, što mi dade talenat?! Eh, mogao sam lepo da se bavim čistom fikcijom, umesto što od realnih ljudi pravim likove u teatru apsurda. Ne vredi plakati za propuštenim prilikama. Važno je da čovek radi ono što voli, pa nek' košta šta košta ■

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Tomislav Marković

BULEVAR ZVEZDA

Piše: Redakcija **Betona**

ĐURĐEVIĆ, DR RATIBOR

ĐURĐEVIĆ, dr Ratibor (1915, Ristovac), *čika Rajko*, akter predratnog Bogomoljačkog pokreta, poricatelj Holokausta, veteran antisemitizma, generator diskursa teorije zavere u Srbiji. Studirao je u Beogradu i Edinburgu. Po povratku u zemlju, dve godine je radio kao sekretar Hrišćanske zajednice mladih ljudi (HZMLj), delajući na *duhovnoj, moralnoj i nacionalnoj obnovi našega naroda* i učestvujući u borbi protiv Konkordata. Nacističku okupaciju dočekao je spremno. Bio je angažovan u Nacionalnoj službi rada generala Milana Nedića. Pred kraj rata je sa ocem Jovan Rapajićem, šefom Verskog odeska Vrhovne komande Jugoslovenske vojske u Otadžbini, u selu Borču kod Kragujevca i manastiru Kaleniću držao versko-ideološki kurs mladim pripadnicima JVUO. Posle prodora Crvene armije u Srbiju, nastavio je svoj misionarski rad u izbegličkim logorima u Italiji i Nemačkoj, kao sekretar Svetske hrišćanske Zajednice mladih ljudi.

Od 1950. živeo je u Americi. Magistrirao je na koledžu „Džordž Vilijams“ u Čikagu iz oblasti grupnog društvenog rada. Doktorat iz kliničke psihologije odbranio je na Univerzitetu Denver (1958). Radio je kao psiholog u školi za maloletnice u vojnoj vazduhoplovnoj bazi, na psihijatrijskoj klinici i u sreskom zatvoru u Denveru sve do 1973, kada je zasnovao privatnu praksu. Diplomom medicinskog fakulteta stekao je na Bečkom univerzitetu na studijama logoterapije, koje je vodio njen osnivač prof. Viktor E. Frankl. Iz Udruženja američkih psihologa, Đurđević je istupio u znak protesta protiv njihovog prohomoseksualnog stava.

U Srbiju se vratio 1992. da bi *doprineo pravoslavnom radu, prvenstveno sa omladinom u nacionalističkom duhu*. Zbog toga je pokrenuo izdavačku kuću IHTUS Hrišćanska knjiga, u čijoj je produkciji do danas objavljeno preko stotinu antisemitskih i nacionalističkih publikacija (ukupno 122 bibliografske jedinice). Između ostalog (*Pederska brigada*, 1996; *Pet krvavih revolucija Judeo-bankara*, 1999; *Jevrejsko ritualno ubistvo*, 2004; *Jevreji u ogledalu Svetog pisma*, 2005), izdavač je i distributer *Protokola sionskih mudraca* u Srbiji, za koje je zajedno sa Žarkom Gavrilovićem napisao *objašnjenja i tumačenja sa hrišćanskog i nacionalističkog gledišta*. U *Večernjim novostima* i *Politici ekspres* su 1995. objavljeni pozitivni prikazi jedne od prvih antisemitskih knjiga Ratibora Đurđevića (*Rugobe i laži američke demokratije*). Đurđević je zagovornik teze da su jevrejski zaverenici sami stvorili „mit o Holokaustu“ kako bi diskreditovali svaku kritiku Jevreja, kao i da su preuveličali broj Jevreja nastradalih u logorima smrti Hitlerovog NS sistema. S druge strane, Đurđević smatra da su Drugi svetski rat izazvale Engleska i Amerika da bi spasile sovjetsku Rusiju, kao i da Jevreji nisu ubijani u gasnim komorama, te da će „Hitler tek biti shvaćen kao vizionar, što on i jeste bio“.

Nakon 2000. godine, oštrica Đurđevićeve izdavačke produkcije se okrenula ka unutra, ka „judeo-Srbiji“, detektujući unutrašnjeg neprijatelja. Pored Jevreja, tu su se našli i *Novosrbi*, tj. oni koji su bili izloženi otrovnim zračenjima marksističke ideologije i komunističke prakse, sa kojima bi se, prema Đurđeviću, nešto trebalo učiniti ■

Za svaku srpsku kuću **KAPITALNI ŠPIL** preporučuju episkop Artemije S-300, sveti Justin i Velibor Džomić

PREĐIZBORNI KVIZ

Povodom predstojećih izbora, **Beton** objavljuje mali kviz koji će vam pomoći da se lakše orijentišete u džungli predizbornih parola, obećanja i drugih primamljivih ponuda.

Da li je bolje živeti 100 godina kao bogatun ili 7 dana u siromaštvu?

Da li je bolje imati platu 5 maraka ili 400 evra?

Da li je bolje živeti pristojno ili biti mrtav?

Da li je bolji građanski rat ili malograđanski mir?

Da li je bolje živeti u miru sa masovnim ubicama ili sa susednim zemljama?

Da li je bolji prekid sa autoritarnom tradicijom ili prekid diplomatskih odnosa s mozgom?

Da li je bolje spaliti MekDonalds ili jesti hamburger?

Da li je bolje otići dođavola ili putovati po svetu?

Da li je bolje verovati svojim očima ili kosovskom mitu?

Da li je bolje ukidanje viza ili ukidanje građanskih prava?

Da li je bolje disati punim plućima ili na slamčicu?

Da li je bolje saradivati sa DB-om ili sa svetom?

Da li je bolje pridružiti se savezu salonskih nacionalista i Bratstva zarđale kašike

ili Evropskoj uniji?

Da li je bolje živeti u Srbiji ili

u Apatriji?

Tačne odgovore slati na adresu redakcija@elektrobeton.net.

Netačne odgovore ćemo tretirati kao spamove i neprijateljsku propagandu.

➔ Na našem sajtu www.elektrobeton.net, u rubrici *Štemovanje*, objavljene su reakcije dr Mirjane Detelić i prof. dr Zoje Karanović na tekst „Ideologija brloga“ Nemanje Mitrovića (**Beton**, br. 39).

➔ Čitajte nove tekstove u rubrici *SkalpiranjeOnline* o padu Vlade i o kolumni Mirjane Bobić-Mojsilović.

BLOK BR. V

www.kosmoplovci.net

Karta srpskog spasa (8)

Uputstvo za upotrebu: Iscitu kartu po linijama koje razdvajaju logiku od ideologije, a zatim je zalapite na poleđinu portreta Slobodana Miloševića. Čuvajte je na najmirnijem mestu u kući, najbolje među koricama remek-nedela „Godine raspleta“. Od svih karata srpskog spasa, Mihailo je najiskloniji kameleontstvu i čudesnim preobražajima. Mihailo se uvek menja u skladu sa tokom partije, trenumičnim potrebama i smerom u kojem vetar duva. Pred začuđenim očima kockara karta se transformiše u samoupravljajuću dvojku, praktisovskog keca iz rukava, damu koja piše Memorandum, kralja bez kog ne valja ili žandara koji tuče sve ostale u igri „batina nema dva kraja“.

Mihailo koristite samo u presudnim trenucima za istoriju srpstva: u slučaju zavere svetskih moćnika protiv Srbije, trećeg svetskog rata, jutarnjeg mamurluka ili stvaranja lažne države na teritoriji Nebeske Srbije.

Mihailo se može koristiti i kao aparat za rano otkrivanje albanskih krvnih zrnaca, kao i za analizu čistote karika u lancu DNK.